

Hans Christian Mikkelsen

Udviklingen i partisammenholdet

En ajourføring af tidligere undersøgelser af danske folketingspartiers interne sammenhold er steget gradvist i løbet af de seneste 40 år og også gjorde det i 1980'erne. Der fokuseres på den borgerlige regeringsovertagelse i 1982, der markerede en ny tid med nye normer og en vis uro omkring det parlamentariske arbejde. Den parlamentariske uro påvirkede ikke partisammenholdet.

De danske politiske partiers interne sammenhold har traditionelt ligget på et højt niveau. Især to karakteristika ved det danske politiske system, valgsystemet og parlamentarismen, kan forklare den høje disciplin. Hvad valgsystemet angår, er vælgerhensyn medvirkende til, at partier udviser en høj grad af disciplin (Rasmussen, 1971: 218). Forholdstalsvalgmåden kombineret med tillægsmandater betyder, at stemmer afgivet på et parti i en del af landet kan føre til valg af en kandidat i en anden del af landet. Valgsystemet fokuserer derfor i højere grad på partier end på enkeltpersoner, og derfor er det vigtigt, at vælgerne ved, hvor de har partiet på forskellige emner. Intern uenighed er desuden et dårligt signal at sende til vælgerne, også med henblik på det næste valg. For det enkelte folketingsmedlem er der derfor et incitament til loyalitet over for partiet. Illoyalitet hos et medlem kan øge risikoen for, at partiets lokalafdeling ikke vil genopstille medlemmet til næste valg, eller at vælgerne vil stemme på andre kandidater (Svensson, 1982: 19).

Det parlamentariske princip har også betydning (Rasmussen, 1971: 218-19). Regeringen må altid søge at holde sammen for at sikre sin overlevelse, idet den både udgår af og kan væltes af parlamentet. Til sammenligning er der i et magtdelingssystem som for eksempel det amerikanske, hvor regeringen er direkte valgt og ikke kan væltes mellem valgene, ikke det samme incitament til høj partidisciplin for at bevare regeringsmagten (Svensson, 1982: 19).

Argumenterne for høj partidisciplin gælder så meget desto mere i et flerpartisystem som det danske, hvor mindretalsregeringer er reglen snarere end undtagelsen. Støttepartier, faste eller mere ad hoc-baserede, er nødvendige, og stabilitetshensynet kræver, at også disse udviser disciplin, når regeringen har brug for dem. Desuden er eksistensen af mulige trusler fra mange sider i sig selv et incitament til større sammenhold i regeringen. Svensson nævner da også, at komparative analyser har fundet, at partidisciplinen er høj i de fleste lande, der kombinerer forholdstalsvalg med et flerpartisystem (1982: 20).

Disciplinen i danske partier opretholdes med uformelle midler uden for offentlighedens søgelys. Enighed opnås gennem diskussion i grupperne og eventuelt ved at presse afvigende medlemmer på plads. Det kan ske med blide eller hårdere midler. Kun i få tilfælde er partier gået så langt som til eksklusion (Rasmussen, 1971: 220). Dette vidner på den ene side om, at partierne i udstrakt grad praktiserer disciplin, og på den anden side også om, at de i visse situationer er villige til at gå meget langt for at opnå en disciplineret gruppe.

Hans Christian Mikkelsen

Udviklingen i partisammenholdet

En ajourføring af tidligere undersøgelser af danske folketingspartiers interne sammenhold er steget gradvist i løbet af de seneste 40 år og også gjorde det i 1980'erne. Der fokuseres på den borgerlige regeringsovertagelse i 1982, der markerede en ny tid med nye normer og en vis uro omkring det parlamentariske arbejde. Den parlamentariske uro påvirkede ikke partisammenholdet.

De danske politiske partiers interne sammenhold har traditionelt ligget på et højt niveau. Især to karakteristika ved det danske politiske system, valgsystemet og parlamentarismen, kan forklare den høje disciplin. Hvad valgsystemet angår, er vælgerhensyn medvirkende til, at partier udviser en høj grad af disciplin (Rasmussen, 1971: 218). Forholdstalsvalgmåden kombineret med tillægsmandater betyder, at stemmer afgivet på et parti i en del af landet kan føre til valg af en kandidat i en anden del af landet. Valgsystemet fokuserer derfor i højere grad på partier end på enkeltpersoner, og derfor er det vigtigt, at vælgerne ved, hvor de har partiet på forskellige emner. Intern uenighed er desuden et dårligt signal at sende til vælgerne, også med henblik på det næste valg. For det enkelte folketingsmedlem er der derfor et incitament til loyalitet over for partiet. Illoyalitet hos et medlem kan øge risikoen for, at partiets lokalafdeling ikke vil genopstille medlemmet til næste valg, eller at vælgerne vil stemme på andre kandidater (Svensson, 1982: 19).

Det parlamentariske princip har også betydning (Rasmussen, 1971: 218-19). Regeringen må altid søge at holde sammen for at sikre sin overlevelse, idet den både udgår af og kan væltes af parlamentet. Til sammenligning er der i et magtdelingssystem som for eksempel det amerikanske, hvor regeringen er direkte valgt og ikke kan væltes mellem valgene, ikke det samme incitament til høj partidisciplin for at bevare regeringsmagten (Svensson, 1982: 19).

Argumenterne for høj partidisciplin gælder så meget desto mere i et flerpartisystem som det danske, hvor mindretalsregeringer er reglen snarere end undtagelsen. Støttepartier, faste eller mere ad hoc-baserede, er nødvendige, og stabilitetshensynet kræver, at også disse udviser disciplin, når regeringen har brug for dem. Desuden er eksistensen af mulige trusler fra mange sider i sig selv et incitament til større sammenhold i regeringen. Svensson nævner da også, at komparative analyser har fundet, at partidisciplinen er høj i de fleste lande, der kombinerer forholdstalsvalg med et flerpartisystem (1982: 20).

Disciplinen i danske partier opretholdes med uformelle midler uden for offentlighedens søgelys. Enighed opnås gennem diskussion i grupperne og eventuelt ved at presse afvigende medlemmer på plads. Det kan ske med blide eller hårdere midler. Kun i få tilfælde er partier gået så langt som til eksklusion (Rasmussen, 1971: 220). Dette vidner på den ene side om, at partierne i udstrakt grad praktiserer disciplin, og på den anden side også om, at de i visse situationer er villige til at gå meget langt for at opnå en disciplineret gruppe.

At den danske partidisciplin er høj, anføres blandt andet af Erik Rasmussen (1971: 216). Også i forhold til andre landes partier har de danske en forholdsvis høj disciplin. En sammenligning med resultaterne fra en undersøgelse af politiske partier i Sverige viser for eksempel at de radikales partidisciplin i 1970'erne var høj sammenlignet med de svenske partier (Svensson, 1982: 37). Endvidere anfører Kenneth Janda i en international, komparativ undersøgelse af politiske partier, at de fire "gamle" danske partiers disciplin er høj (1980: 414-24).

Hensigten med denne artikel er for det første at udbygge den eksisterende forskning i danske partiers disciplin ved at undersøge graden af partidisciplin i 1980'erne. For det andet rejses spørgsmålet, hvorvidt skiftet til en borgerlig mindretalsregering i 1982, der blandt andet medførte nye normer omkring parlamentarismen, har haft konsekvenser for partidisciplinen.

Partidisciplin kan umiddelbart siges at herske i den situation, hvor alle medlemmer af en partigruppe i Folketinget indtager den samme stilling udadtil i forhold til et emne, uanset enkelte medlemmers egne meninger herom. Dette stemmer overens med Svenssons generelle beskrivelse af partidisciplin: "Generally, it can be said that a parliamentary group is coherent when it functions as a unit" (1982: 24). Ved operationaliseringen af dette begreb må der tages hensyn til, at partidisciplin er et begreb med flere facetter, i al fald fire (Worre, 1970: 169-70): Gruppemedlemmerne må ikke gå til offentligheden med informationer om gruppens interne diskussioner; gruppemedlemmerne skal deltage i afstemninger i Folketinget på partitoppens begæring; gruppemedlemmerne skal have gruppens tilladelse, før de tager politiske initiativer på egen hånd; og ved afstemningerne i Folketinget skal partilinen følges. Sædvanligvis benyttes den sidstnævnte facet som indikator på partidisciplin, idet den er lettere at undersøge end de andre.

Folketingsårbogen kan bruges til at undersøge, om der har været brud på partidisciplinen i hver enkelt afstemning efter et lovforslags tredje behandling, eller om partilinen er fulgt. Partidisciplin forekommer herefter i afstemninger, hvor alle gruppemedlemmer, der deltager i afstemningen, stemmer på samme måde. Om gruppen stemmer for, imod eller undlader at stemme om det konkrete forslag, er ligegyldigt i denne sammenhæng.

I det følgende vil partidisciplinens udvikling fra 1953 til 1992 blive beskrevet med særligt henblik på at undersøge, hvorvidt skiftet til en borgerlig regering i 1982 medfører en ændring. Perioden frem til 1986 er baseret på eksisterende undersøgelser af partidisciplin. Fælles for disse undersøgelser er, at de primært er baserede på folketingsmedlemmernes stemmeadfærd ved afstemningerne efter lovforslags tredje behandling. Perioden 1986-92 er undersøgt efter grundlæggende den samme metode. Metodesammenfaldet har den oplagte fordel, at sammenligninger over tid muliggøres.

Danske partiers disciplin frem til 1982

Mogens N. Pedersen har undersøgt perioden 1953-65 ved at se på afstemningsadfærd efter lovforslags tredje behandling, dog er private lovforslag

udeladt (Pedersen 1967: 163). Han finder, at partigrupperne i Folketinget i denne periode er ganske sammentømrede. Brud på partidisciplinen forekommer kun i 12,3 pct. af alle afstemninger (177 ud af 1437). I de fleste tilfælde er der kun tale om et eller to medlemmer af et parti, der bryder parti-linjen.

Erik Damgaard har undersøgt perioden 1953-70 efter den samme metode, og hans resultater støtter Pedersens, idet han finder, at brud på partidisciplinen kun forekommer i cirka 11 pct. af alle afstemninger i perioden (1973: 40). I de fleste tilfælde afviger kun et eller ganske få medlemmer fra flertallets standpunkt, og kun ved to afstemninger i perioden medfører manglende partidisciplin en anderledes skæbne for et lovforslag, end hvis disciplin havde hersket. Brud på partidisciplinen har derfor som overvejende hovedregel ingen indflydelse på afstemningernes udfald.

Årene fra 1971 til 1979 er undersøgt af Svensson, der kun har undersøgt vedtagne lovforslag, men til gengæld også medtaget private lovforslag (1982: 25). Folketingsåret 1972-73 er kendetegnet af en markant dårlig partidisciplin, idet 179 medlemmer bryder partidisciplinen dette år. For hele perioden 1971-79 bryder i alt 450 medlemmer partidisciplinen (Svensson, 1982: 35). 1973 var året for det såkaldte "jordskredsvalg", og man kunne på forhånd antage, at et sådant parlamentarisk chok kunne få konsekvenser for partidisciplinen, idet mange nye partier uden parlamentarisk erfaring blev repræsenterede i Folketinget. Det er dog ikke valget, der er skyld i den dårligere disciplin, idet valget først fandt sted i folketingsåret 1973-74. Hovedårsagen til de mange brud og afvigende medlemmer var i stedet debatten om dansk medlemskab af EF, der på dette tidspunkt splittede især de Radikale og Socialdemokratiet. Derudover resulterede en enkelt usædvanlig afstemning i 35 afvigende medlemmer (Svensson, 1982: 36). Denne afstemning drejede sig om abort, der mere er et personligt end et partipolitisk spørgsmål.

Sammenlignet med tiden fra 1953 til 1970 er partidisciplinen gennem 1970'erne lidt lavere, men dog fortsat høj. Svensson finder, at brud på partidisciplinen sker i 13,2 pct. (177 ud af 1336) af alle afstemninger i perioden. Disciplinen er altså en anelse lavere end tidligere, men korrigerede man for EF-debatten i starten af 1970'erne ville billedet utvivlsomt se anderledes ud. Det er fortsat som oftest kun et eller to medlemmer i hver partigruppe, der bryder disciplinen, idet dette sker i 65,9 pct. af alle afstemninger med brud, mens det tilsvarende tal for perioden 1953-65 er 70 pct. (1982: 33-34).

Hvad angår de sidste tre folketingsår før den borgerlige regerings tiltræden i 1982 finder Damgaard og Svensson (1989), at brud på partidisciplinen i disse tre år finder sted i henholdsvis 8,7 pct., 9,4 pct. og 4,3 pct. af alle afstemninger, der resulterer i vedtagelse af lovforslaget (1989: 735). Disciplinen er altså fortsat høj, og disse sidste tre folketingsår kunne indikere en stigning i sammenholdet.

Spørgsmålet er, hvordan udviklingen er efter 1982, hvor en ny regering gjorde sit indtog og markerede begyndelsen på ti års borgerligt styre. Tiden mellem 1982 og 1988 er kendt som de "alternative flertals" periode, hvor den parlamentariske praksis tog en ny drejning, idet regeringen langt oftere end

tidligere accepterede afstemningsnederlag. Det var en tid med en vis parlamentarisk forvirring, hvilket muligvis kan have sat sig spor i partidisciplinen.

På den ene side var der opløsningstendenser i det parlamentariske arbejde. Traditionelt vedtages finansloven uden problemer, idet der hersker en uskreven lov om, at såkaldt "ansvarlige" partier stemmer for finansloven. Denne norm blev brudt flere gange i løbet af 1980'erne (jf. Søren Lind Christiansens artikel i dette nummer af *Politica*). På samme vis kan tendensen til at "omgå" det parlamentariske princip ses som et udtryk for, at man bevægede sig på kanten af de parlamentariske normer. Endelig var det alternative flertal et udtryk for, at koalitionsdannelsen i det politiske arbejde ikke var fast, men til en vis grad dikteret af emnet. Således kunne man ikke tale om en regering over for en fast opposition; tingene blev betydelig mere komplicerede. Spørgsmålet er, om disse opløsningstendenser også satte sig spor i form af en svækkelse af den traditionelt høje partidisciplin.

På den anden side kunne man også forestille sig, at partidisciplinen ville stige som følge af den generelle usikkerhed og det faktum, at "det alternative flertals" partier (Socialdemokratiet, de Radikale, SF og VS/Fælles Kurs) i mange tilfælde reelt var regering, idet disse partier fik lovforslag vedtaget udenom regeringen. Således ville disse oppositionspartier have samme incitament til høj intern disciplin, som regeringspartier traditionelt har haft. Partierne bag regeringen ville også, i lyset af de vanskeligere arbejdsvilkår, have endnu mere grund til at holde sammen end tidligere.

Danske partiers disciplin efter 1982

I tabel 1 præsenteres udviklingen i danske partiers disciplin fra 1982 til 1992. For perioden 1982-86 er alle vedtagne forslag undersøgt, mens tallene fra 1986 til 1992 er baserede på samtlige lovforslag, der nåede til afstemning.

Det er vanskeligt at finde en entydig tendens i partidisciplinens udvikling mellem 1982 og 1992, idet tallene flukturerer en del fra år til år. Til gengæld kan der i et længere tidsperspektiv konstateres en forbedring af partidisciplinen, sammenlignet med tidligere perioder. Damgaard og Svensson anfører om

Tabel 1. Partidisciplinen 1982-92: Antal afstemninger med brud på disciplinen, antal afstemninger i alt og antal afstemninger med brud i fht. antal afstemninger i alt (procent)

År	Afst. med brud	Afst. ialt	Afst. med brud i pct.
1982-83	14	125	11,2
1983-84	8	182	4,4
1984-85	14	154	9,1
1985-86	12	189	6,3
1986-87	15	185	8,1
1987-88	1	140	0,7
1988-89	8	200	4,0
1989-90	18	196	9,2
1990-91	8	171	4,7
1991-92	29	244	11,9
1982-92	127	1786	7,1

Tallene for årene 1982-86 er baserede på Damgaard og Svensson (1989: 735)¹

perioden 1979-86, at brud på partidisciplinen i gennemsnit forekom i 7,1 pct. af alle afstemninger (1989: 735). For perioden 1986-92 forekom brud på partidisciplinen i 7,0 pct. af alle afstemninger (79 ud af 1136), og gennemsnittet for de ti år fra 1982 til 1992 er 7,1 pct. Disse tal kan sammenlignes med 11 pct. for årene 1953-70 og 13,2 pct. imellem 1971 og 1979. Alt i alt er partidisciplinen derfor højere i 1980'erne end tidligere.

De anførte tal skal læses med en vis varsomhed, idet det er muligt at problematisere, hvorvidt de virkelig måler brud på partidisciplinen. Erik Rasmussen anfører således, at partier til tider stiller deres medlemmer frit under en afstemning. Dette sker, når der er betydelig intern uenighed om emnet, og når man også kan forvente stor uenighed blandt partiets vælgere. I sådanne tilfælde er det ikke af partipolitisk interesse at tage samlet stilling til emnet (Rasmussen 1971: 217-18). I stedet lader man medlemmerne give udtryk for deres personlige standpunkter. For årene 1986-92 er det derfor yderligere blevet undersøgt, hvorvidt brud på partilinen i virkeligheden var udtryk for, at afstemningen var blevet givet fri for medlemmerne af det parti eller de partier, hvori brud forekom. Dette blev undersøgt ved i Folketingstidende at studere debatten før en afstemning, som formodentlig havde været givet fri af et eller flere partier. Ved denne undersøgelse må der ske en tolkning af, hvad der er foregået internt i partierne før afstemningen. Derfor vurderes en afstemning kun at have været fri i et parti, hvis afstemningen explicit er blevet givet fri af et af partiets medlemmer under debatten om lovforslaget.

Det blev fundet, at korrigeret for fri afstemninger ville den eneste ændring være, at det absolutte antal afstemninger med brud i 1991-92 bliver 26, mens procenten for samme år bliver 10,7 pct. For hele perioden 1986-92 forekommer brud i 6,7 pct. af alle afstemninger, når der korrigeres for fri afstemninger. Hvis tallene for de tidligere perioder blev korrigeret på denne vis, ville de utvivlsomt også indikere højere partidisciplin, end de gør nu. Korrektionerne for perioden 1986-92 viser dog, at der ikke er tale om drastiske ændringer i tallene. Af denne grund, og også fordi det er metodisk mest korrekt at sammenligne de mest sammenlignelige tal, er de urensede tal blevet anvendt.

Hvad angår antallet af medlemmer, der bryder partidisciplinen, anfører Damgaard og Svensson, at der i folketingsåret 1985-86 i de fleste afstemninger med brud kun forekommer et, to eller tre afvigende medlemmer. Blot i en enkelt afstemning var der mange folketingsmedlemmer, der brød partilinen. Denne afstemning angik rygning; et spørgsmål der ikke har meget at gøre med partipolitik, men i stedet lægger op til, at de enkelte medlemmer følger deres egen overbevisning. I de resterende afstemninger med brud på disciplinen fik bruddet eller bruddene ingen betydning med hensyn til at tippe et flertal. Tabel 2 viser, at det også i perioden 1986-92 oftest var ganske få medlemmer af et parti, der brød partidisciplinen. Tabellen anfører, hvor mange af bruddene der omfattede et, to, tre osv. afvigende medlemmer.

Som det kan ses, er det fortsat oftest således, at kun ganske få medlemmer bryder partidisciplinen i hver enkelt afstemning med brud. I 71,2 pct. af tilfældene er der tale om et eller to medlemmer. De tilsvarende tal er 65,9 pct. for

Tabel 2. Antal dissentierende medlemmer i de afstemninger, hvor brud på partidisciplinen forekom 1986-92, i absolutte tal og procenter

Antal medlemmer der brød partilinjen	Antal brud med partilinjen	Brud med partilinjen pct.	Brud i procent, kumuleret
1	52	48,1	48,1
2	25	23,1	71,2
3	8	7,5	78,7
4	13	12,0	90,7
5	3	2,8	93,5
6	2	1,9	95,4
7	2	1,9	97,3
8	2	1,9	99,2
16	1	0,9	100,0
I alt	108	100,0	

perioden 1971-79 og 70 pct. for perioden 1953-65 (Svensson, 1982: 33-34). Således tyder intet på, at antallet af medlemmer, der bryder partidisciplinen, har ændret sig nævneværdigt over tid.

Hvad angår partidisciplin og politiske emner dokumenterer tabel 3, at EF-debatten i 1970'erne var et enkeltstående fænomen. Tabellen bør læses med varsomhed, idet der kan være afgrænsningsproblemer ved kategoriseringen af en afstemning.

Tabel 3. Brud på partidisciplinen og politiske emner 1986-92, i absolutte tal og procent

Emne	Antal brud	Brud i procent
Moralske/etiske	10	12,7
Trafik	4	5,1
Lokale emner	2	2,5
EF	1	1,3
Arbejdsmarkedet	8	10,1
Skatter og afgifter	16	20,3
Social- og boligvæsen	12	15,2
Uddannelse	3	3,8
Udenrigspol./forsvar	-	0,0
Retspleje	5	6,3
Andet	18	22,8
I alt	79	100,0

Hvor EF i 1970'erne medførte mange brud, er dette ikke længere tilfældet; indenrigsspørgsmål synes nu at dominere. Moralske/etiske emner skaber mange brud på partidisciplinen, hvilket måske kan virke overraskende. Denne kategori indeholder spørgsmål, som umiddelbart ikke lægger op til en partipolitisk stillingtagen. Der er i højere grad tale om personlige spørgsmål, om hvilke man kunne forvente, at enighed og uenighed gik på tværs af partier. Derfor kunne man forvente, at afstemninger om spørgsmål i denne kategori i højere grad end andre spørgsmål ville blive givet fri af partierne. Ikke desto mindre er denne kategori den tredje-mest "brud-skabende", hvilket antyder, at partierne udviser en vis disciplin også i personlige spørgsmål.

Sammenfatning

Den høje danske partidisciplin er gradvis blevet endnu højere siden 1953 og er toppet i 1980'erne. Det er dog tvivlsomt, om den borgerlige regerings tiltræden i 1982 kom til at betyde noget for partidisciplinen. Det er tidligere antydnet, at partidisciplinen i de sidste tre folketingsår før den borgerlige regerings magtovertagelse lå på et højere niveau end tidligere. Således synes 1980'ernes højere partidisciplin at være en fortsættelse af en gennemgående tendens til stadig større partidisciplin. Med hensyn til partidisciplin markerer den borgerlige regering altså kontinuitet fremfor forandring.

Et faktum er det dog, at der foreligger en gradvis stigning i partidisciplinen siden 1950'erne, og sidst i 1970'erne synes stigningen at blive mere markant for en tid. Meget tyder derfor på, at en forklaring på denne udvikling skal søges andetsteds end i den borgerlige regerings magtovertagelse i 1982, selv om denne begivenhed blev den indirekte årsag til både ny parlamentarisk praksis og parlamentarisk usikkerhed. Af andre mulige forklaringer kan nævnes det til stadighed øgede arbejdspress i det parlamentariske arbejde og den stigende specialisering. Dette er faktorer, der taler for gradvist højere disciplin.

Alt i alt har den borgerlige regeringsovertagelse i 1982 ikke haft nogen særlig betydning for partidisciplinen. De karakteristika ved det danske politiske system, der tilskynder til en høj grad af partidisciplin, især forholdstalsvalgmoden og parlamentarismen, har vist sig at være vigtigere end opløsnings-tendenserne.

Note

1. Dog afviger tallene for 1982-83 og 1983-84 fra tallene i Damgaard og Svenssons artikel på grund af fejlkodninger i denne. I Damgaard og Svenssons artikel er procenten for 1982-83 angivet til 8,8 pct., og procenten for 1983-84 er angivet til 3,8 pct.

Litteratur

- Damgaard, Erik (1973). "Party coalitions in Danish lawmaking 1953-1970", *European Journal of Political Research*, vol. 1, pp. 35-66.
- Damgaard, Erik og Palle Svensson (1989). "Who governs? Parties and policies in Denmark", *European Journal of Political Research*, vol. 17, pp. 731-745.
- Folketingstidende. Årbog og Registre (1982-1992), København: Schultz.
- Janda, Kenneth (1980). *Political Parties. A cross-national survey*, New York: The Free Press.
- Pedersen, Mogens N. (1967). "Consensus and Conflict in the Danish Folketing 1945-65", *Scandinavian Political Studies*, vol. 2, pp. 43-66.
- Rasmussen, Erik (1971). *Komparativ politik 1*, 2. udgave, København: Gyldendal.
- Svensson, Palle (1982). "Party Cohesion in the Danish Parliament during the 1970s", *Scandinavian Political Studies*, vol. 5 (new series), no. 1, pp. 17-42.
- Worre, Torben (1970). "Partigrupperne i Folketinget. Et magtcentrum i dansk politik", *Økonomi og politik*, vol. 44, nr. 2, pp. 143-88.

Sammenfatning

Den høje danske partidisciplin er gradvis blevet endnu højere siden 1953 og er toppet i 1980'erne. Det er dog tvivlsomt, om den borgerlige regerings tiltræden i 1982 kom til at betyde noget for partidisciplinen. Det er tidligere antydnet, at partidisciplinen i de sidste tre folketingsår før den borgerlige regerings magtovertagelse lå på et højere niveau end tidligere. Således synes 1980'ernes højere partidisciplin at være en fortsættelse af en gennemgående tendens til stadig større partidisciplin. Med hensyn til partidisciplin markerer den borgerlige regering altså kontinuitet fremfor forandring.

Et faktum er det dog, at der foreligger en gradvis stigning i partidisciplinen siden 1950'erne, og sidst i 1970'erne synes stigningen at blive mere markant for en tid. Meget tyder derfor på, at en forklaring på denne udvikling skal søges andetsteds end i den borgerlige regerings magtovertagelse i 1982, selv om denne begivenhed blev den indirekte årsag til både ny parlamentarisk praksis og parlamentarisk usikkerhed. Af andre mulige forklaringer kan nævnes det til stadighed øgede arbejdspress i det parlamentariske arbejde og den stigende specialisering. Dette er faktorer, der taler for gradvist højere disciplin.

Alt i alt har den borgerlige regeringsovertagelse i 1982 ikke haft nogen særlig betydning for partidisciplinen. De karakteristika ved det danske politiske system, der tilskynder til en høj grad af partidisciplin, især forholdstalsvalgmoden og parlamentarismen, har vist sig at være vigtigere end opløsnings-tendenserne.

Note

1. Dog afviger tallene for 1982-83 og 1983-84 fra tallene i Damgaard og Svenssons artikel på grund af fejlkodninger i denne. I Damgaard og Svenssons artikel er procenten for 1982-83 angivet til 8,8 pct., og procenten for 1983-84 er angivet til 3,8 pct.

Litteratur

- Damgaard, Erik (1973). "Party coalitions in Danish lawmaking 1953-1970", *European Journal of Political Research*, vol. 1, pp. 35-66.
- Damgaard, Erik og Palle Svensson (1989). "Who governs? Parties and policies in Denmark", *European Journal of Political Research*, vol. 17, pp. 731-745.
- Folketingstidende. Årbog og Registre (1982-1992), København: Schultz.
- Janda, Kenneth (1980). *Political Parties. A cross-national survey*, New York: The Free Press.
- Pedersen, Mogens N. (1967). "Consensus and Conflict in the Danish Folketing 1945-65", *Scandinavian Political Studies*, vol. 2, pp. 43-66.
- Rasmussen, Erik (1971). *Komparativ politik 1*, 2. udgave, København: Gyldendal.
- Svensson, Palle (1982). "Party Cohesion in the Danish Parliament during the 1970s", *Scandinavian Political Studies*, vol. 5 (new series), no. 1, pp. 17-42.
- Worre, Torben (1970). "Partigrupperne i Folketinget. Et magtcentrum i dansk politik", *Økonomi og politik*, vol. 44, nr. 2, pp. 143-88.